

AMI EGY HÍRADÁSBÓL KIMARADT

Az alábbiakban Csapodi Csaba és Csapodiné Gárdonyi Klára *Külföldre került magyarországi kódexek nyomában* címen az Irodalomtörténet 1976/I. számában (103–110) megjelent beszámolójához fűzök néhány megjegyzést.

Bár a szerző-házaspár UNESCO-ösztöndíjas spanyolországi újtjáról szóló közlemény tájékoztató jellegű, megállapításai néhány ponton kiegészítésre, helyreigazításra szorulnak. Észrevételeim természetesen csak az I. sevillai Janus Pannonius-kódexhez kapcsolódnak, mivel – a szerencsés véletlen folytán – annak ismertetésében én is közreműködhettem.

Annakidején az I. Sevillai kódex irányította a Csapodi házaspár figyelmét a további kutatásokra: „Főleg azonban az a feltételezés vezetett, hogy ha Sevillába elkerült egy Janus-kódex, hátha más magyar anyag is van ugyanott” (i. m. 107–8). A beszámolóban a kódex felfedezésére, tartalmára vonatkozó részletei azonban mégis elnagyoltak, pontatlanok.

1. Az I. Sevillai-kódex felfedezése

a) Csapodi ezt írja: „A spanyolországi kutatások legjelentősebb eredményét a sevillai káptalani könyvtár tartogatta. Hogy ebben a Magyarországtól olyan valószínűtlen messzeségben lévő városban is érdemes magyar vonatkozású anyagot keresni, arra egy véletlen találat vezetett rá. Néhány éve egy osztrák professzor egészen más természetű kutatásai során bukkant egy Janus Pannonius-kódexre a könyvtárban abban a részében, amelyet Kolombusz Kristóf fia, Fernando Colon ajándékozott a sevillai káptalannak. Az ő adata, illetve a meghozatott mikrofilm alapján vált így ismeretessé a magyar kutatók számára ez az értékes kötet” (i. h. 107).

Az I. Sevillai-kódexet Josef Hamn professzor, a bécsi egyetem Szláv Filológiai Intézetének vezetője fedezte fel 1968-ban. (Nevének említése nem növelte volna meg egy mégoly rövid közlemény terjedelmét.) Hamn professzor, aki az Osztrák és Horvát Tudományos

Akadémiák tagja, a középkori délszláv irodalom neves tudósa; évtizedek óta kutat a szétszóródott korai horvát és szerb irodalmi emlékek után. Módszeres és rendszeres búvárkodásai során került el a spanyolországi könyvtárakba is. Kutatásai tehát nem tekinthetők „egészen más természetűeknek”; hiszen a középkori magyar és délszláv kultúra emlékei sok tekintetben hasonló sorsra jutottak a török hadjáratok, majd a hódoltság idején. Janus neve és költészete ismeretes a délszláv irodalom tanulmányozói körében is (vö. ehhez: Dávid András: *Janus Pannonius a délszlávoknál. Janus Pannonius tanulmányok*. Bp. 1975, 509–16; irodalommal). Talán mindez apró adalékkul szolgálhat az összehasonlító irodalomtörténet számára is.

b) Én valóban egészen más természetű kutatásokat végeztem akkor, amikor értesültem a Sevillában őrzött Janus-kódexről. A bécsi egyetem nyelvjárástani tanszékén a készülő Bajor–Osztrák Tájszótár cédulakatalógusát tanulmányoztam 1969 őszén, amikor találkoztam Hamm professzorral. Rövid beszélgetésünk során említette, hogy az előző évben Sevillában egy Janus Pannonius műveit tartalmazó kódexre bukkant, s érdeklődött, vajon Pécsen találna-e adalékokat, vagy Janusra vonatkozó anyagot. A hallottakról tájékoztattam az akkor Bécsben korvinákat tanulmányozó Csapodi Csabát. Ő azonban hihetetlennek, valószínűtlennek tartotta azt, hogy Sevillában Janus-kódex legyen. Úgy vélte, tévedésről van szó, hiszen a hazai kutatás Spanyolországot mindaddig nem tartotta számon Janus-művek őrző-helyeként. Hamm professzorral csak annyit közöltem, hogy a magyar kutatók nem tudnak a sevillai Janus-kódexről. Ő ezek után részletesen tájékoztattott a becses leletről, feljegyezte számomra a kódex könyvtári jelzetét. Ennek alapján rendelhettem meg a mikrofilmet az Orsz. Széchényi Könyvtár útján az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti tanszékeinek könyvtára számára. Kézhez vételére egy év múlva kerülhetett sor. Vizsgálataimról először egy újságcikkben (*Magyar Nemzet*, 1971. dec. 24.), majd a *Filológiai Közlönyben* (1971, 1–2, 123–30) számoltam be. — Velem egyidőben kezdett foglalkozni a kódex anyagával — ugyancsak Hamm professzor tájékoztatása alapján — a Los Angeles-i egyetemen Marianne D. Birnbaum is (vö.: *Janus Pannonius tanulmányok*, 317–22). Sajnos, arról nem tudok, milyen további eredményeket ért el.

Beszámolhattam az 1972-es pécsi Janus Pannonius-ülésszakon is; itt a mikrofilmet is bemutattam. A vetítés után Csapodi Csaba újabb kételyét hangoztatta: szerinte a kódexben (a 106b lapon) előforduló évszám nem 1448-nak olvasandó, ahogy én értelmeztem, hanem 1668-nak (esetleg: 1648-nak), a hatos és a négyes számjegyek hasonló írásképe miatt. (Ebből — feltehetően — az a további kétely is kicsendül, vajon maga a kódex korabelinek, azaz 15. századnak tekinthető-e.)

Annál öröndetesebb, hogy Csapodi Csaba aggályai utóbb mégis eloszlottak; hiszen végülis sor kerülhetett a spanyolországi tanulmányútra és a második sevillai kódex felfedezésére.

2. A mikrofilm szerepe a kutatásban

A beszámolóban olvasható: „Sevillába tehát már csak azért is érdemes volt elmenni, mert az autopszia alapján való kutatás mindig eredményesebb, mint amit pusztán mikrofilm alapján lehet elvégezni” (i. h. 107). — Ebből — a nem szerencsésen fogalmazott mondatból — a mikrofilmre alapozott kutatások értékének bizonyos lebecsülése érződik. Holott csak arról lehet szó, hogy a mikrofilm — és a belőle készült nagyítások —, a szokásos kutatási feltételek és lehetőségek között, főként a tartalmi, szövegkritikai vizsgálatok végzésére alkalmasak. Már ismertetéseimben jeleztem, hogy a mikrofilm alapján nem kaphattunk felvilágosítást a kódex anyagáról (legfőjebb a rongálódások jellegéből következtethettünk volna), az esetleges vízjelekről, színezésről stb. Azonban a mikrofilm nagy előnye, hogy bármikor tanulmányozható, a kutatónak nem kell a könyvtárak olykor korlátozott nyitvatartási rendjéhez igazodnia; egy-egy részletről több nagyítás is készíthető stb. — Mint tudjuk, Horváth János professzor is a mikrofilm és a nagyítások alapján végezte kutatásait, és tette közzé az I. Sevillai-kódex anyagából az eddig ismeretlen 11 verset és a Pszeudo-Démoszthenész Epithapiosz szövegét a fordításokkal együtt (Itk 1974 [75], 594—627). És Csapodi is vallja: „Korai lenne még határozott, biztos megállapításokat tenni [ti. a II. kódexről], erre majd akkor kerülhet sor, ha megérkezik a mikrofilm és így el lehet végezni azt a hosszadalmas tartalmi és szövegvizsgálatot, amire a helyszínen nem lehetett mód” (i. h. 108).

Mint ismeretes, az I. kódex valószínű tulajdonosát Horváth János találta meg Thuz Osvát zágrábi püspök személyében a mű 106b lapjáról már általam is közölt püspöksüveges címer alapján (ALingui. 1972, 97). Csapodi e megállapítást — mint eredményt — átveszi, és Thuz püspökhöz kapcsolja az általa felfedezett kódexet is. Sajnos, az nem derül ki, hogy a tartalmi összefüggések, az azonos leőhely vagy egyéb ok vezette-e erre.

3. Tartalmi vonatkozások

Csapodi a következőkben egybeveti a két kódexet: „Tartalmilag pedig nagyrészt kiegészítik egymást, amennyiben csak kis részben tartalmaznak azonos anyagot. Míg a korábban talált Janus-kódexben a szerzőnek főleg prózai munkái vannak, a most fölbukkantban elégiái és levelei” (i. h. 108—9).

Közleményeimbem (FK. 1971/1–2, 123–30; ALingui. 1972, 97–106; *Janus Pannonius tanulmányok*. 445–55) ismertettem az I. Sevillai-kódex tartalmát. Már ezekből, főként pedig Horváth János részletes vizsgálataiból kiderült az, hogy ebben a kódexben a szerzőnek terjedelmes itáliai vonatkozású versei, komor hangulatú elégiái (7), továbbá 23 epigrammája szerepel. A költői művek közül 11 eddig ismeretlen volt (vö.: Horváth János, i. m. 597–608; 609–13; 618–21). A prózai alkotások száma hat; van benne továbbá egy Alcini [Alcimi] versus címmel jelölt anorganikus versgyűjtemény is (ezeket ugyancsak Horváth János azonosította). A felsoroltak alapján tehát nem mondható az, hogy: „... a kódexben a szerzőnek főleg prózai munkái vannak.”

4. Az I. kódex jellege

Csapodi az egybevetéskor azt tételezi fel, hogy Janus „... műveinek, köztük leveleinek teljes gyűjteményét akarta elkészíttetni és ez a munkálat élete utolsó szakaszában folyt” (i. h. 108). Azaz: a két kódex a „teljes gyűjteménye” részének fogható fel.

Már szerény ismertetéseimben felhívtam a figyelmet arra, hogy az I. kódex sajátos válogatás eredménye: tartalmi rendje más, mint a többi, eddig ismert Janus Pannonius-kódexé. A Teleki-féle kiadás J. P. Epigr. Liber II.-ből tizenhét epigrammát találunk benne, az Epigr. Liber I.-ből mindössze hatot (vö. *J. P. tanulmányok*, 454). Részletesen vizsgálja ezt a kérdést is Horváth János, megállapítva: „a kódex egy-két cím nélküli epigrammán kívül Janusnak egyetlen olyan versét sem tartalmazza, amely Mátyás király hírnevét szolgálta volna” (i. m. 595). — Az I. kódex tehát Janus *célszerűen válogatott* alkotásait foglalja magában és nem tekinthető „művei teljes gyűjteménye” részének, ahogy ezt Csapodi véli (i. h. 108).

Úgy gondolom, a filológiai hűség kedvéért, de a későbbi kutatások érdekében is szükség volt e néhány kiegészítő észrevételre, helyreigazításra.

HORVÁTH MÁRIA